

Raad voor
Strafrechtstoepassing
en Jeugdbescherming

Kort, maar krachtig?

Over de toekomst van
korte detenties

25 november 2021

Dagprogramma

9-9:30 **Aanmelden** en kennismaken deelnemers middels chatroulette

9:30-9:50 **Opening en welkomstwoord**
Frederieke Leeftang, algemeen voorzitter RSJ
Eric Bezem, directeur Sanctietoepassing en Jeugd

9:50-10:05 LEZING

De effecten van korte detenties

Peter van der Laan

12:30-13:15 PANELGESPREK

Innovatie in relatie tot korte detenties

Tom Daems, Veronique Aicha, Johan Bac

10:05-10:45 PANELGESPREK

Vergelding, herstel en resocialisatie

Disa Jironet, Bas van Stokkom, Pauline Schuyt

15:30-16:00

Plenaire afsluiting

Henk Oosterling

10:50 **BREAK**

12-12:30 **LUNCH**

13:15 **BREAK**

14:20 **BREAK**

11:00-12:00 EERSTE RONDE DEELSESSIES

1. **(Herstelgerichte) alternatieven voor korte detenties**
Jacques Claessen & Tamara Trotman
2. **Waarom straffen zoals we straffen?**
Disa Jironet & Jeroen ten Voorde
3. **Over het recente WODC-onderzoek vervangende taakstraf**
Miranda Boone & Erik Corten
4. **Motivering van de korte gevangenisstraf**
Sonja Meijer & Jacco Janssen

13:20-14:20 TWEDE RONDE DEELSESSIES

1. **(Herstelgerichte) alternatieven voor korte detenties**
Jacques Claessen & Tamara Trotman
2. **Waarom straffen zoals we straffen?**
Disa Jironet & Jeroen ten Voorde
4. **Motivering van de korte gevangenisstraf**
Sonja Meijer & Jacco Janssen
5. **In gesprek met een mobiele werkstrafcoach**
Jolanda Mooij & Ozan Demirbas

14:30-15:30 DERDE RONDE DEELSESSIES

1. **(Herstelgerichte) alternatieven voor korte detenties**
Jacques Claessen & Tamara Trotman
2. **Waarom straffen zoals we straffen?**
Disa Jironet & Jeroen ten Voorde
3. **Over het recente WODC-onderzoek vervangende taakstraf**
Miranda Boone & Erik Corten
5. **In gesprek met een mobiele werkstrafcoach**
Jolanda Mooij & Ozan Demirbas

Voorwoord

Bijna driekwart van de detenties in Nederland duurt korter dan drie maanden. Het gaat hierbij niet alleen om de kortdurende gevangenisstraf, maar ook om de voorlopige en de vervangende hechtenis. Korte detenties zijn echter onvoldoende effectief en betekenisvol. De mogelijkheden voor gedragsverandering en re-integratie zijn beperkt en de kans op recidive is hoog. Bovendien kan ook een korte detentie tot detentieschade leiden.

De samenleving is gebaat bij een effectieve manier van sanctioneren die voor iedereen, zowel voor slachtoffers en daders, als de samenleving als geheel, meer betekenisvol is. Daarom pleit de RSJ voor het terugdringen van het aantal korte detenties en voor de inzet van alternatieven.

Maar hoe ziet strafrechtspleging met een maatschappelijke meerwaarde eruit? Wat kunnen we doen om het aantal korte detenties te verminderen? En wat zijn (herstelgerichte) alternatieven voor korte detenties? Over deze en meer vragen gaan wij graag met u in gesprek tijdens het RSJ-congres 'Kort, maar krachtig? Over de toekomst van korte detenties.'

Het belooft een inspirerende dag te worden met sprekers vanuit de wetenschap, de praktijk en de rechtspraak. Vanuit deze verschillende invalshoeken willen wij het thema korte detenties met het oog op de toekomst belichten.

Wij kijken ernaar uit u op 25 november 2021 online te ontmoeten.

Namens de congresorganisatie,

Frederieke Leeflang

Algemeen voorzitter RSJ

Lees het RSJ-advies Korte detenties nader bekeken [hier](#).

RSJ
Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming

Korte detenties nader bekeken

De samenleving is gebaat bij effectieve strafrechtspleging met een maatschappelijke meerwaarde. Korte detenties zijn onvoldoende effectief. De mogelijkheden tot gedragsverandering zijn beperkt en de recidive is hoog. Ook kan detentie schade met zich mee brengen. Bovendien komen korte detenties onvoldoende tegemoet aan de verschillende strafdoelen. Toch duurt 74% van de detenties in Nederland korter dan drie maanden.

In het advies *Korte detenties nader bekeken* pleit de RSJ voor het terugdringen ervan door alternatieve mogelijkheden te benutten.

Aanbevelingen

Voorlopige hechtenis

- Stimuleer schorsing onder voorwaarden met elektronisch toezicht.

Gevangenisstraf

- Heroverweeg het taakstrafverbod opgenomen in artikel 22b Sr.
- Stimuleer de voorwaardelijke sancties met op de persoon toegesneden bijzondere voorwaarden.
- Neem elektronische detentie op als hoofdstraf in de wet.
- Ga na op welke manier zelfmelders in aanmerking kunnen komen voor alternatieven.

Vervangende hechtenis

- Laat de reclassering vaker onderzoeken welke sanctie passend en haalbaar is.
- Verbeter de uitvoering van de taakstraf en het innen van boetes.
- Laat de reclassering bij een mislukte taakstraf advies geven over een geschikte en passende reactie.
- Introduceer de vervangende taakstraf bij een niet betaalde geldboete.

Feiten & cijfers

- 50% van de justitiabelen stroomt binnen een maand uit: dit is veelal te kort om een D&R-plan op te stellen.
- 60% van de justitiabelen stroomt binnen zes weken uit en komt niet in aanmerking voor een plusprogramma.
- 80% van de justitiabelen stroomt binnen vier maanden uit en komt niet in aanmerking voor detentiefasering.
- 10% van de korte gevangenisstraffen wordt opgelegd in combinatie met reclasseringtoezicht.
- De arrestantenafdeling heeft een (extra) sober dagprogramma zonder arbeid; arrestanten zitten gemiddeld 20 uur per dag op cel.

Geeft een lezing over de effecten van (korte) detenties

Prof. dr. Peter van der Laan

Emeritus hoogleraar VU en tot voor kort directeur NSCR

Bedoelde en onbedoelde effecten van detentie

Detentie heeft velerlei gevolgen, bedoelde en onbedoelde, positieve en negatieve. Gedacht moet worden aan gedrag (recidive), fysieke en mentale gezondheid, werk en inkomen, huisvesting, sociale relaties enz. Maar ook aan de gevolgen die detentie kan hebben voor partners en kinderen van gedetineerden.

Dit geldt vanzelfsprekend voor degenen die langdurige gedetineerd zijn geweest, maar ook voor korte detenties.

In een korte inleiding wordt ingegaan op deze bedoelde en onbedoelde effecten. Daarbij wordt geput uit het vele onderzoek dat het afgelopen decennium is gedaan in het kader van het Prison Project, een onderzoek waarbij een cohort van ruim 1900 gedetineerden langdurig is gevolgd. Ook wordt ingegaan op de uitkomsten van een systematisch literatuuronderzoek naar kenmerken en achtergronden van gedetineerden, zoals onlangs door het NSCR is uitgevoerd op verzoek van DJI.

Dr. Bas van Stokkom

Filosoof en socioloog, Radboud Universiteit

Enkele reflecties bij de korte gevangenisstraf

De korte gevangenisstraf impliceert in de praktijk een 'handen aftrekken': de veroordeelde moet 'zitten' en verder gebeurt er weinig. De aspiratie van 'kaal zitten' gaat terug op de klassieke vergeldingsleer die het toevoegen van 'verdiend leed' voorop plaatst.

Hoewel vergeldingsbehoeften een prominente rol blijven vervullen, is die opvatting niet legitiem. Het gaat immers om wrekende rechtvaardigheid. De kernbetekenis van wraak is: de dader evenredig schade, verlies of leed toebrengen. Een rechtsstaat kan zich die opvatting niet veroorloven. Kwaad met kwaad vergelden, fungeert immers als impliciete aanmoediging voor slachtoffers en het publiek om daaraan genoegen te ontlennen. In een rechtsstaat dienen wraakgevoelens getemperd en omgebogen te worden en dient het strafbegrip te appelleren aan menswaardigheid en herstel van rechtsnormen. Kwaad toebrengen doet morele normen juist geweld aan.

Niet alleen politiek-filosofisch, maar ook ethisch kunnen vraagtekens bij de (korte) gevangenisstraf worden geplaatst. Ten eerste maakt die straf het onmogelijk om gestalte te geven aan alledaagse verantwoordelijkheden. Gedurende detentie (ook korte detentie) verliezen gedetineerden vaak hun baan, woning en partner. Zorg voor kinderen wordt onmogelijk. Hun bestaanszekerheid (en daarmee vertrouwen in de toekomst) krijgt daarmee een ernstige knauw. Daar doen de verantwoordelijkheden in het kader van reclasseren niets aan af. Die hebben immers betrekking op de terugkeer in de samenleving; de schade aan kostwinning, wonen en zorg is inmiddels aangebracht.

10:05-10:45

Neemt deel aan het panelgesprek over vergelding, herstel en resocialisatie

Ten tweede: afstomping, onderdompeling in subculturele normen en stigmatisering tasten de morele capaciteit van daders aan om als verantwoordelijk burger te handelen en verstandige keuzen te maken ten einde hun leven weer op de rit te krijgen. Het is niet geoorloofd om de morele capaciteiten van gestraften in te perken. Zij worden dan niet als morele personen gerespecteerd (ook wel 'non-degradation constraint' genoemd). De straf kan daarvoor niet bedoeld zijn. Rechters en de tenuitvoerlegging hebben juist een zorgplicht om gedurende de straf de ontwikkeling van verantwoordelijkheidszin te faciliteren, ook indien sprake is van onwil of gebrek aan motivatie. Ontbreekt die zorgplicht dan geeft de overheid de boodschap af dat gedetineerden het niet waard zijn om in te investeren en incapabel zijn zich te verbeteren.

Straf behelst idealiter een inspanningsverplichting die de veroordeelde aanspoort zijn verantwoordelijkheid te nemen. Dat betekent dat de elementen van deprivatie en dwang (behorende bij het opleggen van een verplichting) ingeperkt moeten worden, zodanig dat deze het vervullen van opgelegde taken niet kunnen dwarsbomen. Idealiter gaat het om een draaglijk en zinvol straftraject dat afgestemd is op het realiseren van herstel.

Prof. mr. Pauline Schuyt

Hoogleraar Sanctierecht en Straftoemeting –
Universiteit Leiden

Korte detentie: kort, maar krachtig in wat?

Straf is een manier om te reageren op ongewenst gedrag. Tot aan het einde van de negentiende eeuw werd die reactie veelal gelegitimeerd door vergelding van het leed dat was aangedaan en was daarom het primaire doel het toevoegen van leed aan de veroordeelde.

Dit komt letterlijk terug in de straffen die konden worden opgelegd, voornamelijk lijfstraffen als het afhakken van ledematen, vierendelen, ophanging, etc. Vanaf het begin van de twintigste eeuw werden deze straffen vervangen door vrijheidsbenemende straffen, met het oorspronkelijke idee dat als iemand eenzaam wordt opgesloten, hij vanzelf – al dan niet met behulp van de bijbel en God – gaat nadenken over zijn zonden. Het ging niet langer primair om vergelding, maar ook steeds meer om het tot inkeer laten komen van de veroordeelden, zodat zij voortaan het rechte pad zouden bewandelen. Al vrij snel werd echter duidelijk dat eenzame opsluiting niet de manier was om dat doel te bereiken. Dit inzicht leidde niet tot een andere reactie op ongewenst gedrag: de vrijheidsstraf werd gedurende de twintigste eeuw steeds meer op grote schaal opgelegd. Het leidde wel tot een andere wijze van tenuitvoerlegging, met het resocialisatiebeginsel als primair kompas. De tijd die mensen in detentie doorbrachten werd in meer of mindere mate (afhankelijk van de economische situatie en de tijdsgeest) gebruikt om tijdens de detentie te werken aan belangrijke oorzaken van strafbaar gedrag: het gebrek aan scholing, werk, schuldenproblematiek, verslaving, psychische problematiek, etc.

10:05-10:45

*Neemt deel aan het panelgesprek over
vergelting, herstel en resocialisatie*

Waar tot de negentiende eeuw lijfstraffen het devies waren en de twintigste eeuw gekenmerkt kan worden als de eeuw van de vrijheidsbeneming, lijkt het erop dat we in de eenentwintigste eeuw vrijheidsbeneming niet langer zien als dé manier om te reageren op ongewenst gedrag. Er is steeds meer inzicht in de schadelijke gevolgen en ongewenste neveneffecten van vrijheidsbeneming. Er komen daarom ook steeds meer alternatieve straffen én andersoortige reacties op ongewenst gedrag. Dit is mogelijk de reden dat we heden ten dage vooral in de praktijk te maken hebben met hele korte vrijheidsbenemingen in de vorm van o.a. (extreem) korte vrijheidsstraffen en hechtenissen die een opgelegde geldboete of taakstraf vervangen. Het is de vraag hoe deze praktijk zich verhoudt tot het tot nu toe bestaande uitgangspunt van vrijheidsbeneming als middel om te resocialiseren, door tijdens de vrijheidsbeneming te werken aan de onderliggende problematiek. Dat kan immers niet als iemand maar twee weken vast zit.

Dit vraagt om een reflectie op het doel van de korte vrijheidsbeneming – in het licht van het oorspronkelijke doel én de vraag of deze vorm als reactie op ongewenst gedrag nog wel past bij het doel dat we anno 2021 met een strafrechtelijke interventie willen bereiken. Is de korte detentie niet enkel nog het residu van een straf die niet meer past bij het nieuwe denken over bestraffing?

11:00-12:00

13:20-14:20

Verzorgen samen de deelsessie over de
motivering van de korte gevangenisstraf

Prof. mr. Sonja Meijer

Bijzonder hoogleraar penitentiair recht Radboud
Universiteit, Universitair Docent straf(proces)recht
VU Amsterdam, raadslid Afdeling advisering RSJ

Strafdoelen en de motivering van de sanctieoplegging

Een verdachte wordt gepakt voor winkeldiefstal, terwijl hij al een aantal keer eerder hiervoor is veroordeeld: één maand gevangenisstraf. Een dealer wordt betrappt met 300 gram harddrugs: twee maanden gevangenisstraf. Een first offender van inbraak: drie maanden gevangenisstraf. Voorbeelden van korte gevangenisstraffen uit de huidige LOVS-oriëntatiepunten die het uitgangspunt vormen voor de rechter bij de strafoplegging. Het opleggen van korte gevangenisstraffen zit als het ware ingebakken in ons strafrechtelijk systeem.

Hoe komt een rechter tot het opleggen van een straf? Welke factoren weegt de rechter mee bij het opleggen van een straf? Welke eisen stelt de wet aan de motivering daarvan? In het deelprogramma 'Motivate' van het driejarig onderzoeksprogramma Changing Justice Gears (Restorative Justice Nederland in samenwerking met diverse universiteiten) staat de vraag centraal hoe aandacht voor strafdoelen, in het bijzonder resocialisatie en herstel, bij het opleggen en motiveren van strafrechtelijke sancties zou kunnen bijdragen aan het terugdringen van de korte gevangenisstraf en op welke wijze dit zou kunnen worden bewerkstelligd. In deze deelsessie gaan we in op deze vraag waarbij de wetenschap, empirie en de praktijk aan bod komen.

Mr. Jacco Janssen

Senior rechter rechtbank Rotterdam

Strafoplegging en strafmotivering: stay woke!

Als strafrechter moet je in iedere zaak streven naar het opleggen van de laagst mogelijke straf. En dat is soms een hele lange. Deze les leerde ik van mijn opleider in de strafsector toen ik in 1998 in Rotterdam aan mijn Raio-opleiding begon.

Het is inmiddels al jaren mijn lijfspreuk die ik tegen iedereen die het maar horen wil – en ook wel als dat niet het geval is – vol passie uit de doeken doe. Op het RSJ-congres 'Kort, maar krachtig? Over de toekomst van korte detenties' zal ik dat ook weer niet nalaten. Aan mijn lijfspreuk voeg ik dan voor de gelegenheid graag toe: 'en vaak een hele korte.'

Verhard strafklimaat

Het klimaat van straffen is verhard. De strafrechter legt in ernstige zaken hele hoge straffen op die zelfs tegen de achtergrond van de zaak behoorlijk aan de maat zijn. Misschien wel mede daardoor wordt ook in minder ernstige zaken hard gestraft en wordt door de strafrechter snel naar de (korte) gevangenisstraf gegrepen.

De strafrechter houdt bij het 'bedenken' van de straf rekening met de ernst van de feiten, de persoon van de verdachte en alle omstandigheden van het geval. Daarbij houdt hij de doelen van het straffen voor ogen. Klassiek zijn dat: vergelding (leedtoevoeging), speciale preventie (deze dader moet het niet nog een keer doen), generale preventie (het schrik-effect van de straf op anderen) en resocialisatie (de veroordeelde moet op een dag weer terug in de maatschappij).

De laatste jaren is ook een betrekkelijk nieuw nevenstrafdoel in beeld. De maatschappij vraagt de strafrechter om met de straf tegemoet te komen aan de onrust die door het delict in de samenleving is ontstaan.

Nadat de straf is bedacht, legt de strafrechter uit waarom die straf zo goed past. Dat doet de strafrechter omdat hij wil kijken of klopt wat hij bedacht heeft, hij zich door een hogere rechter kan laten controleren en wil uitleggen hoe hij tot de straf is gekomen.

Oplossingen voorhanden

Op het congres zal ik - onder meer - stilstaan bij wat de strafrechter in dit op zich heldere proces in mijn ogen vaak onhandig doet. Ik denk dat de strafrechter: a) bij het 'bedenken' van de straf mijn lijfspreuk nog niet kent of verkeerd toepast, en/of b) bij de uitleg van het waarom van de straf hij in onvoldoende mate wordt gedwongen om te komen tot de laagst mogelijke straf. Hierin ligt volgens mij een onnodige en gemakkelijk te verhelpen oorzaak van heel veel korte detentiestrafen.

13:20-14:20

14:30-15:30

Verzorgen samen de deelsessie in gesprek met een mobiele werkstrafcoach

Dr. Jolanda Mooij

Landelijk beleidsadviseur
Reclassering Nederland

Ozan Demirbas

Regionaal manager werkstraffen
Reclassering Nederland

Een werkstraf is een straf waarbij de rechter of het Openbaar Ministerie iemand verplicht een aantal uren (maximaal 240) zinnig en onbetaald werk te doen dat een publiek doel dient. Zo doet de werkgestrafte iets terug voor de samenleving. De drie reclasseringsorganisaties zorgen ervoor dat per jaar ruim 35.000 veroordeelden hun werkstraf uitvoeren op een goedgekeurd werkstrafproject.

Dit vraagt hier en daar wel om een extra duwtje, een stevig gesprek oftewel outreachend maatwerk voor personen die zonder reden niet verschijnen of zich regelmatig ziekmelden voor hun werkstraf. Per jaar worden er gemiddeld 3.000 zaken retour gestuurd naar de opdrachtgever omdat deze cliënten niet op het intakegesprek verschijnen. Het gevolg kan zijn dat de werkstraf wordt omgezet in een gevangenisstraf of de werkgestrafte, wanneer hij/zij tegen de beslissing van de reclassering in bezwaar is gegaan en deze gegrond wordt verklaard, een herkansing krijgt om de uren alsnog te werken. Om de kans op een succesvolle uitvoering van de werkstraf te verhogen en zowel rework in de strafrechtketen als het aantal kortdurende gevangenisstraffen terug te dringen heeft Reclassering Nederland de pilot "Mobiële werkstrafcoach" uitgevoerd.

11:00-12:00

13:20-14:20

14:30-15:30

Verzorgen samen de deelsessie over
(herstelgerichte) alternatieven voor korte detenties

Prof. mr. Jacques Claessen

Bijzonder hoogleraar herstelrecht (RJN-leerstoel) en hoofddocent strafrecht Universiteit Maastricht. Rechter-plaatsvervanger rechtbank Limburg

mr. Tamara Trotman

Raadsheer gerechtshof Den Haag

(Herstelgerichte) alternatieven voor korte detenties

Binnen het 3-jarige programma Changing Justice Gears – waaraan o.a. Stichting Restorative Justice Nederland en Universiteit Maastricht deelnemen i.s.m. andere universiteiten en ketenpartners – staat onder meer Discover centraal.

Dit deelprogramma focust op het ontwikkelen en implementeren van (herstelgerichte) alternatieven voor korte detenties, i.e. gevangenisstraffen tot en met 6 maanden. Het subsidiariteitsbeginsel, d.w.z. het beginsel dat straf(recht) het laatste redmiddel behoort te zijn, en een maximalistisch herstelrecht, d.w.z. een herstelrecht dat in het kader van de sanctionering door de Officier van Justitie en de rechter het hersteldoel voorop stelt, vormen het normatieve kader binnen Discover. Voorts wordt acht geslagen op de effectiviteit van sancties in termen van recidivereductie, zoals blijkt uit bestaand onderzoek.

Na de verkennende fase binnen Discover is besloten te focussen op de volgende twee alternatieven voor korte detenties: de taakstraf en (t)huisdetentie – idealiter in herstelgerichte vorm. Daarbij wordt eerst gekeken naar wat reeds

mogelijk is op basis van bestaande wet- en regelgeving, maar waarvan thans weinig of geen gebruik wordt gemaakt in de praktijk. Zo blijkt dat het wettelijke maximum van 240 uur taakstraf niet vaak wordt opgelegd: zit daar wellicht nog ruimte voor een ruimere inzet van de taakstraf? Voorts kan de rechter op basis van de bestaande strafwet ervoor kiezen een voorwaardelijke gevangenisstraf op te leggen met als bijzondere voorwaarden een thuisgebod met daaraan gekoppeld elektronisch toezicht. Andere bijzondere voorwaarden zouden interventies gericht op rehabilitatie en herstel mogelijk kunnen maken. Kan deze mogelijkheid in praktijk – bij wijze van testcase – worden beproefd als opmaat naar (t)huisdetentie als zelfstandige hoofdstraf?

In Discover staan alternatieven centraal waarvoor wel wijziging van wet- en regelgeving dan wel beleid, cultuur en mentaliteit nodig is. Daarbij kan o.a. worden gedacht aan Officieren van Justitie en rechters die partijen uitnodigen om via mediation of een herstelconferentie zelf met een herstelplan te komen om kortdurende detentie te voorkomen, aan taakstraffen in het kader waarvan partijen in onderling overleg de inhoud van de herstelwerkzaamheden bepalen alsook aan (t)huisdetentie als zelfstandige hoofdstraf, waarbij de woning zoveel mogelijk een 'vrijplaats' wordt van waaruit actief kan worden gewerkt aan rehabilitatie en herstel. Ook de vervangende taakstraf en vervangende (thuis)detentie maken deel uit van de nieuwe alternatieven die in Discover centraal staan.

In deze deelsessie verkennen wij graag met u de meerwaarde en haalbaarheid van verscheidene roads less travelled binnen het sanctiearsenaal om korte detenties te voorkomen.

Zie ook:

J. Claessen, 'Pleidooi voor en uitwerking van een maximalistisch herstelrecht',

Tijdschrift voor Herstelrecht 2020 (4), p. 18-30

J. Claessen, 'Pleidooi voor de terugdringing van de korte gevangenisstraf',

Tijdschrift voor Strafrecht 2021, (3), p. 131-137

11:00-12:00

13:20-14:20

14:30-15:30

Verzorgen samen de deelsessie over **waarom we straffen zoals we straffen**

Prof. mr. Jeroen ten Voorde

Hoogleraar straf- en strafprocesrecht

mr. Disa Jironet

Officier van Justitie arrondissementsparket Amsterdam

Tijdens de interactieve workshop worden de deelnemers aan de hand van een tweetal concrete en actuele (zij het fictieve) casus uitgedaagd om na te gaan welke morele en formele argumenten aan het opleggen van een korte gevangenisstraf ten grondslag zouden kunnen liggen en hoe die argumenten moeten worden gewaardeerd.

Prof. mr. dr. Miranda Boone

Hoogleraar crimonoloog en vergelijkende penologie Universiteit Leiden

Vervangende taakstraf bij het niet betalen van een geldboete

Voor het WODC onderzochten onderzoekers van de Universiteit Leiden de vraag wat de voor- en nadelen zouden zijn van het invoeren van de wettelijke mogelijkheid een vervangende taakstraf te verrichten wanneer een geldboete niet wordt betaald. Wij komen tot de conclusie dat er argumenten zijn aan te voeren om ook in het Nederlandse volwassenenstrafrecht een vervangende taakstraf mogelijk te maken.

In de eerste plaats levert de huidige praktijk van de vervangende hechtenissen nauwelijks een bijdrage aan het bereiken van de algemene strafdoelen, maar brengt deze wel hoge kosten mee voor de samenleving.

1. Allereerst wordt de vervangende hechtenis redelijk frequent toegepast voor relatief lichte delicten en straffen. Het zijn vooral korte hechtenissen voor relatief kleine boetes. Op basis van de literatuur is aannemelijk dat ook korte detenties recidive bevorderen en in ieder geval niet leiden tot resocialisatie. Bovendien is detentie in de meeste gevallen niet proportioneel aan het oorspronkelijk opgelegde delict.
2. Eveneens moet in ogenschouw worden genomen dat een groot deel van de boetevonnissen die eindigen als vervangende hechtenis oorspronkelijk strafbeschikkingen zijn geweest – die niet betaald zijn. Blijkbaar heeft de dreiging met boetevonnissen en vervangende hechtenis voor deze groep niet het beoogde afschrikwekkende effect. De vraag is zelfs of een vervangende taakstraf voor een deel van de doelgroep niet een groter afschrikwekkend effect kan hebben, nu de vervangende hechtenis immers ook gezien kan worden als een goedkope manier om je boetes uit te zitten.

11:00-12:00

14:30-15:30

Miranda Boone verzorgt samen met Erik Corten een deelsessie over **de vervangende taakstraf n.a.v. het recente WODC-onderzoek**

3. Tenslotte moet worden opgemerkt dat de uitvoering van de vervangende hechtenis voor de samenleving forse kosten met zich meebrengt. Wij rekenden uit dat veroordeelden tot een geldboete in 2019 en 2020 samen 47.154 dagen vervangende hechtenis uitzaten. Op basis van de dagprijs van detentie komt dat neer op een bedrag van circa 14 miljoen Euro, voor een totaal opgelegd bedrag aan onbetaalde boetes van nog geen drie miljoen Euro. Wanneer de onbetaalde boetes door middel van vervangende taakstraf hadden kunnen worden voldaan, zou daar een bedrag van ongeveer twee miljoen euro mee gepaard gaan.

Een tweede argument is dat we in dit onderzoek concluderen dat er voldoende aanwijzingen zijn dat vervangende taakstraf als alternatief voor de vervangende hechtenis zou kunnen werken, maar ook dat de uitvoering ervan lastig zal zijn.

Hoewel de vervangende taakstraf in het jeugdstrafrecht niet wordt gebruikt, zijn de gronden waarop de regeling destijds is ingevoerd en de argumenten van deskundigen die pleiten voor behoud en intensivering van deze mogelijkheid grotendeels ook op het volwassenenstrafrecht van toepassing. Wij constateerden ook dat de vervangende taakstraf in veel buitenlandse stelsels is ingevoerd als mogelijke reactie op het niet betalen van een geldboete en in Noorwegen en Duitsland als relatief succesvol wordt beschouwd. Tegelijkertijd moet worden gezegd dat de uitvoering ervan, gezien de kenmerken van de doelgroep, niet makkelijk is en ook dat die uitvoering natuurlijk plaatsvindt in een andere juridische en praktische context, zodat de resultaten ervan nooit rechtstreeks op de Nederlandse situatie kunnen worden toegepast.

Ook voor de Nederlandse situatie geldt dat men zich voor een deel van de doelgroep kan afvragen of zij zullen meewerken aan het uitvoeren van een taakstraf dan wel daartoe bereid zullen zijn. Dat is echter geen reden deze groep daarvan categoriaal uit te sluiten. Uit de gesprekken met medewerkers van de reclassering wordt duidelijk dat zij zich gezien hun huidige ervaring met diverse groepen taakgestraften voldoende geëquipeerd achten taakstraffen voor deze doelgroep succesvol uit te voeren, hoewel het voor een deel van de doelgroep nodig zal zijn meer flexibiliteit en begeleiding in te bouwen dan bij de reguliere taakstraffen. Bij met name de Verslavingsreclassering en het Leger des Heils heeft met hiermee al meer ervaring opgedaan. Ook kan gekeken worden naar Noorwegen, waar veroordeelden hun uren vervangende taakstraf op flexibele uren kunnen komen verrichten op werkplaatsen waar simpele arbeid wordt aangeboden.

Zie de link voor het volledige rapport

<https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3078>

<https://www.wodc.nl/actueel/nieuws/2021/07/07/vervangende-taakstraf-in-plaats-van-detentie-bij-niet-betalen-boete-onderzocht>

Auteurs

Miranda Boone

Paul Nieuwbeerta

Stephanie Rap

Pauline Schuyt

Ton Liefwaard

drs. Erik Corten

Directeur Operatie Reclassering Nederland

Workshop over het recente WODC-onderzoek vervangende taakstraf

Reclassering Nederland vindt het veel zinniger en nuttiger om veroordeelden een taakstraf te geven dan hen voor (zeer) korte tijd op te sluiten. Om recidive te voorkomen zijn taakstraffen namelijk veel effectiever. Dat is al jaren geleden bewezen.¹

We vinden het daarom ook slimmer om de taakstraf in te zetten voor mensen die hun boete niet betalen (in plaats van vervangende hechtenis). Als de wetgever het dan bovendien weer mogelijk maakt om in een taakstraf werken te combineren met gedragstraining en/of leren, dan kunnen we veroordeelden echt helpen om (weer) mee te doen aan de samenleving.² Het centrale thema is herstel. Het gaat om herstel van hun banden met de maatschappij, slachtoffers, hun directe omgeving en herstel van zichzelf. Dat levert voor iedereen veel meer op.

Hoewel vergelding natuurlijk een doel van de taakstraf is, vinden wij dat we een taakstraf zeker ook moeten kunnen inzetten om iets aan de problematiek van een veroordeelde te doen. De taakstraf moet een integraal deel zijn van iemands (re-)integratie. Daarom willen we de taakstraf kunnen afstemmen op de zorg die iemand krijgt, zijn werk of onderwijs, en andere relevante factoren uit zijn leven.

11:00-12:00

14:30-15:30

Erik Corten verzorgt samen met Miranda Boone een deelsessie over de vervangende taakstraf n.a.v. het recente WODC-onderzoek

Reclassering Nederland wil dus het 'herstelgerichte' karakter van een taakstraf vergroten. Steeds vaker voeren veroordeelden hun taakstraffen uit bij allerlei maatschappelijke instanties, waardoor de opbrengsten van taakstraffen de gemeenschap ten goede komen.

We hebben op dit moment een database van ruim 1.500 projecten waar werkgestraften hun taakstraf kunnen voldoen. Voorbeelden van projecten zijn voetbalverenigingen, speeltuinen, voedselbanken, begraafplaatsen, Staatsbosbeheer, dierenopvang etc. Naast projecten waar we een vast samenwerkingsverband mee hebben, proberen we met veroordeelden de maatschappij ook op andere manieren te helpen zoals we onlangs hebben gedaan na de overstromingen in Limburg, door bij te springen bij het puinruimen.

Reclassering Nederland wil in de nabije toekomst haar projectenbestand doorlichten en vernieuwen. Herstel van de relatie tussen de veroordeelde en de gemeenschap in de breedste zin van het woord is daarvoor een belangrijke leidraad.

¹ Wermink, H., Blokland, A., Nieuwbeerta, P. & Tollenaar, N. (2009). Recidive na werkstraffen en na Gevangenisstraffen. Een gematchte vergelijking. Tijdschrift voor Criminologie (51)

² Sinds de inwerkingtreding van de Wet Voorwaardelijke sancties op 1 april 2012 bestaat er geen leerstraf volwassenen meer.

Prof. dr. Tom Daems

Hoogleraar criminologie KU Leuven

De korte gevangenisstraf en het einde van de wereld

De korte straf heeft soms wat weg van het flesje cola uit *The Gods must be crazy*. In die film uit 1981 gooit een piloot een glazen flesje uit het raam van een vliegtuig. Het flesje belandt bij een stam die denkt dat het een geschenk is van de Goden. Aanvankelijk brengt het flesje plezier en geluk: allerlei nuttige toepassingen passeren de revue.

Maar al gauw slaat de sfeer om: er ontstaat afgunst en ruzie. Het vervloekte flesje moet weg. Het hoofdpersonage in de film trekt vervolgens de wijde wereld in zodat hij het onding weg kan gooien, aan het einde van de wereld.

Van vrijheidsstraffen – zeker wanneer deze van korte duur zijn – verwachten we doorgaans niet veel: voorkomen en beperken van detentieschade staat voorop. Dit staat in fel contrast met het vooruitgangsgeloof van 19e eeuwse gevangenisvormers, die de moderne gevangenis als remedie aanprezen voor allerlei maatschappelijke kwalen. De nadelen en kosten van korte straffen zijn intussen welbekend, maar toch geraken we er schijnbaar zo moeilijk van af.

Waarom toch?

In deze bijdrage belichten we in een eerste stap een aantal opmerkelijke verschillen op vlak van de definitie en de uitvoering (of het gebrek daaraan) van korte straffen in België en Nederland. In een tweede stap bekijken we vervolgens of het elektronisch toezicht soelaas zou kunnen bieden. Het gebruik van elektronische controlemiddelen in de strafrechtspleging (doorgaans via een enkelband met radiofrequentie- of GPS-technologie) is intussen sterk

12:30-13:15

Neemt deel aan het panelgesprek over
innovatie

ingeburgerd en maakte in 2014 voorwerp uit van een aanbeveling van de Raad van Europa. Bij de uitvinders van de enkelband leefde alvast de hoop dat gevangenen mettertijd zouden verdwijnen. Dit lijkt een aantrekkelijk idee in het licht van het debat over de korte straf: zou de enkelband de korte straf kunnen vervangen?

TOM DAEMS is hoogleraar criminologie aan de KU Leuven. Hij is onder meer auteur van *Electronic monitoring: Tagging offenders in a culture of surveillance* (Palgrave Macmillan 2020) en *Making sense of penal change* (Oxford University Press 2008) en redigeerde verschillende boeken over straffen in een Europese context.

Voor meer informatie, zie www.tomdaems.com

Veronique Aicha Achoui

Nationaal coördinator RESCALED

Circulariteit: naar een duurzaam rechtssysteem

Wat staat er ter discussie? Wat is innovatie in het strafrechtssysteem?

De conditie van de persoon in de gevangenis of de conditie van het gevangenisstelsel? Kijken we naar Squid game of de documentaire 13th?

Squid game is een van de meest bekeken Netflix-series van dit moment. Het gaat over mensen die uitgerangeerd zijn in de samenleving en als gevolg daarvan hun eigen leven op het spel zetten voor een groot geldbedrag. Het richt zich op een perverse manier op resocialisatie. Oftewel, de conditie van de persoon in detentie.

De documentaire 13th van Ava DuVernay onderzoekt hoe het gevangenisstelsel zich heeft ontwikkeld op het kruispunt van ras, gerechtigheid en massale opsluiting in de Verenigde Staten. Het richt zich op de weffouten van het strafrechtssysteem, oftewel, de conditie van het gevangenisstelsel.

Het discours in Nederland gaat al snel over resocialisatie, in plaats van over het onrecht dat onze maatschappij produceert waardoor mensen in een bepaalde situatie terechtkomen [Toeslagenaffaire]. De calvinistische ziel werkt tot op de dag van vandaag door in ons strafrechtssysteem. Sociale problemen worden al snel gereduceerd tot daden van individuen, die daarvoor worden veroordeeld. 'Hard werken en sober leven, dan komt het goed'. Een merkwaardig standpunt gezien het hoge aantal mensen met een licht verstandelijke beperking in de gevangenis. Kan het zijn dat we een samenleving hebben gecreëerd waarin niet iedereen zijn weg kan vinden? Juridisch gezien is de mens gelijk aan elkaar, sociaal gezien niet. Deze discrepantie uit zich in het gevangenisstelsel.

12:30-13:15

Neemt deel aan het panelgesprek over
innovatie

Je kunt een man niet buiten de samenleving opvoeden om een perfect mens te worden en dan verwachten dat hij een beter persoon is als hij weer in de samenleving komt. Gevangenen ontkoppelen mensen van hun sociaaleconomische context, gevangenen onttreuen wangedrag van de historische oorsprong die meer dan eens geworteld is in ontwerpfouten van de samenleving, denk aan ongelijkheid van kansen. Als connecties met de samenleving worden verbroken wordt het steeds moeilijker om een plaats in de samenleving te bemachtigen. Mensen waren al vervreemd van de samenleving en de gevangenis versterkt dit.

Met de kleinschalige detentiehuisen willen we verder gaan dan het paradigma van individualisme en resocialisatie. De kleinschalige detentiehuisen gaan uit van circulariteit, het principe dat mensen worden gedefinieerd door hun directe sociale structuren en hun sociaaleconomische achtergrond. Daarom zijn detentiehuisen kleinschalig, gedifferentieerd en ingebed in gemeenschappen. In een dergelijke structuur blijven mensen in detentiehuisen verbonden met de samenleving.

Johan Bac

Algemeen directeur Reclassering Nederland

Innovaties in en om het strafrecht

Enkele overwegingen bij het RSJ-congres 'Kort, maar krachtig?'

Vrijheidsbeneming is soms noodzakelijk (zoals bij ernstige delicten en/of gevaarlijke daders) maar het is geen probaat middel om gedrag van daders te veranderen. Strenger straffen, meer vrijheidsbeneming, is dan ook onverstandig als we dat willen bereiken.

We moeten slimmer straffen, en wel om veroordeelden te helpen om hun relaties met de maatschappij (waaronder slachtoffers en hun directe omgeving) en zichzelf te herstellen. Dat levert voor iedereen veel meer op.

Slimme straffen zijn straffen waarmee we op een efficiënte en effectieve manier kunnen bereiken dat veroordeelden hun gedrag zo veranderen dat zij weer volwaardig en verantwoord kunnen deelnemen aan de samenleving. Dat gaat niet bij iedereen hetzelfde. Een slimme straf is maatwerk.

Om slimmer te kunnen straffen, moeten we innoveren. Volgens mij zijn er in ieder geval twee wegen waarlangs we dat kunnen doen. Ik licht ze hieronder kort toe.

1. **Aanpassing van het strafrechtpraktijk. Ik stel voor dat we**

- vaker werkstraffen opleggen in plaats van korte gevangenisstraffen;
- de werkstraf ook inzetten voor mensen die hun boete niet kunnen/willen betalen (in plaats van vervangende hechtenis);
- vaker voorwaardelijke sancties met reclasseringstoezicht opleggen in plaats van korte gevangenisstraffen;

12:30-13:15

Neemt deel aan het panelgesprek over
innovatie

- het maximum van de taakstraf naar 480 uur brengen (maximaal 240 uur werk en maximaal 240 uur gedragstraining/leren);
- vaker herstelrecht toepassen in plaats van strafrecht;
- afhankelijk van de persoon van de dader sancties combineren zodat we voor iedereen het juiste pakket van sancties kunnen samenstellen.

2. **Vernieuwing van de sanctieuitvoering.**

We moeten veel meer gebruik maken van moderne technologische hulpmiddelen. Neem bijvoorbeeld de enkelband. Die gebruiken we om te controleren of mensen zich houden aan bijzondere voorwaarden. En we richten ons vooral op locatiegebod of -verbod. Daarnaast zijn er enkelbanden waarmee we kunnen nagaan of iemand alcohol heeft gebruikt.

Ik stel voor om te onderzoeken hoe we de enkelband (of enig ander wearable) ook voor andere doelen kunnen gebruiken. In de toekomst kunnen we met dit soort devices veel meer informatie vergaren over iemands doen en laten. En dan niet alleen informatie waarmee we controleren, maar ook om beter te kunnen begeleiden. Dit soort technologieën zijn namelijk in te zetten voor begrenzing (met negatieve prikkels) én voor beloning (met positieve prikkels).

In dat licht bezien, is het ook interessant om te kijken of we de veroordeelde zelf informatie kunnen laten vergaren. Ik denk dat het zeker interessant is om moderne technologieën in te zetten waarmee mensen de regie over hun leven terug kunnen krijgen.

“We moeten slimmer straffen om veroordeelden te helpen om hun relaties met de maatschappij en zichzelf te herstellen.”

